

Sygn. akt I ACa 475/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 października 2017 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Mirosława Gołuńska
Sędziowie:	SSA Dariusz Ryszał (spr.) SSO del. Wojciech Machnicki
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Piotr Tarnowski

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2017 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa A. J. i M. S.

przeciwko M. M. (1) i J. J.

o zapłatę

na skutek apelacji powódek A. J., M. S. i pozwanego J. J.

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie

z dnia 22 września 2016 roku, sygn. akt VI GC 24/15

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Dariusz Ryszał Mirosława Gołuńska Wojciech Machnicki

Sygn. akt I ACa 475/17

UZASADNIENIE

A. J. i M. S. wniosły o zasądzenie solidarnie od J. J. i M. M. (1) 84.095,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty (k. 35). Żądana suma obejmowała roszczenie główne z odsetkami od 17 kwietnia 2012 r. do 11 kwietnia 2013 r. (76.899 zł), koszty postępowania w sprawie o sygn. akt I C 2509/12 (7.025 zł) i koszty egzekucji (171 zł). Roszczenie powódek w wysokości 68.159,33 zł zostało zasądzone od (...) sp. z o.o. w dniu 21 lutego 2013 r. przez Sąd Rejonowy w Koszalinie (I C 2509/12). Orzeczenie nie zostało jednak dobrowolnie wykonane przez (...) sp. z o.o., a egzekucja przeciwko spółce została umorzona z uwagi na bezskuteczność. Roszczenie dochodzone w niniejszym procesie na podstawie art. 299 K.s.h. powstało w okresie kiedy pozwani pełnili funkcję członka zarządu w (...)sp. z o.o. w D..

W odpowiedzi na pozew J. J. i M. M. (1) wnieśli o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda kosztów zastępstwa procesowego. Zdaniem pozwanych wierzytelność wobec (...) sp. z o.o. powstała i stała się wymagalna w dniu 17 kwietnia 2012 r., a więc w czasie kiedy nie zasiadali w zarządzie. J. J. oświadczył ponadto, że praktycznie nie działał w imieniu spółki. Oboje pozwani stwierdzili, że problemy finansowe (...) sp. z o.o. wynikają z niezapłacenia przez A. J. i M. S. sumy 292.855,20 zł z tytułu robót budowlanych, o co przed Sądem Okręgowym w Koszalinie toczy się spór w sprawie o sygn. akt VI GC 41/13.

Wyrokiem z dnia 22 września 2016 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie zasądził na rzecz powódek A. J. i M. S. solidarnie od pozwanego J. J. kwotę 84.095,00 zł w tym kwotę 76.899,00 zł tytułem należności głównej z odsetkami od 17 kwietnia 2012 r. do 11 kwietnia 2013 r.; 7.025,00 zł tytułem kosztów postępowania sądowego w sprawie o sygn. akt I C 2509/12; 171,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania egzekucyjnego (pkt I); zasądził na rzecz powódek A. J. i M. S. solidarnie od pozwanego J. J. odsetki ustawowe za opóźnienie od 16.12.2012 r. do dnia zapłaty (pkt II); zasądził a na rzecz powódek A. J. i M. S. solidarnie od pozwanego J. J. koszty postępowania w kwocie 3.408 zł (pkt III); oddalił powództwo w stosunku do pozwanej M. M. (1) (pkt IV).

Powyższe orzeczenie zostało oparte o następujące ustalenia i wnioski.

Wyrokiem z 21 lutego 2013 r. (I C 2509/12) Sąd Rejonowy w Koszalinie zasądził od (...) sp. z o.o. w D. solidarnie na rzecz A. J. i M. S.:

- 68.159,33 zł z ustawowymi odsetkami od 17 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty (I pkt);
- 7.025 zł z tytułu kosztów procesu, w tym 3.600 zł z tytułu kosztów zastępstwa procesowego.

W dniu 25 marca 2013 r. wyrok został zaopatrzony w klauzulę wykonalności.

Roszczenie A. J. i M. S. wynikało z umowy o roboty budowlane i zapłaty przez powódki za zamówione przez pozwanego materiały budowlane. Pozwanego reprezentował w procesie ówczesny prezes zarządu W. B..

Postanowieniem z 12 czerwca 2013 r. komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie G. M.:

- umorzył postępowanie egzekucyjne prowadzone z wniosku A. J. przeciwko (...) sp. z o.o. z uwagi na bezskuteczność egzekucji,
- zwrócił tytuł wykonawczy wierzycielowi,
- ustalił koszty postępowania egzekucyjnego w wysokości 171,16 zł i w całości obciążyć nimi dłużnika.

Pismem z 4 kwietnia 2013 r. powódki wezwały J. J. i M. M. (1) do zapłaty 83.695,10 zł z tytułu sumy zasądzonej w wyroku z 21 lutego 2013 r. i skapitalizowanych na 3 kwietnia 2013 r. odsetek ustawowych, w terminie do 11 kwietnia 2013 r., pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego.

J. J. zasiadał w zarządzie (...) sp. z o.o. w okresie od 1 października 2008 r. (wpis nr 6) do 7 stycznia 2013 r. (wpis nr 15), a M. M. (1) od 1 października 2008 r. do 3 marca 2011 r. Pozwani pełnili funkcję wiceprezesa zarządu. J. J. nie interesował się sprawozdaniami finansowymi spółki.

Od 3 marca 2011 r. funkcję prezesa zarządu pełni W. B.. Przed tą datą, W. B. miał w spółce status samoistnego prokurenta (od 20 grudnia 2016 r.) Udziały w spółce posiadają M. M. (1) i M. P..

Przedmiot działalności (...) sp. z o.o. obejmuje m.in.: rozbiórkę i przygotowanie terenu pod budowę, realizację projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków, roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych.

W dniu 19 maja 2006 r. powstał (...) sp. z o.o. w K.. Udziały w spółce posiadają M. M. (1) i M. K.. Zarząd jest jednoosobowy. Funkcję prezesa pełni M. K., a funkcję prokurenta W. B.. Zakres przedmiotu działalności spółki pokrywa się częściowo z zakresem działalności (...).

M. M. (1) ma status udziałowca również w (...) sp. z o.o. w K. (funkcję prezesa pełni W. B.) i (...) sp. z o.o. w Ł. (funkcję prezesa zarządu ponosi M. M. (1), a prokurenta W. B.).

W 2010 r. stała się wymagalna wierzytelność (...) sp. z o.o. w K. przeciwko (...) sp. z o.o. w wysokości 225.690 zł, która została zasądzona wyrokiem Sądu Okręgowego w Koszalinie z 19 grudnia 2011 r. (VI GC 91/10). W tym samym roku (...)Sp. z o.o. domagało się od A. J. i M. S. zapłaty w wysokości 70.325,20 zł z tytułu robót przy budowie budynku przy ul. (...) w K., co miało wpływ na jego płynność finansową.

W 2014 r. toczyło się postępowanie egzekucyjne przeciwko (...) sp. z o.o. z wniosku (...) sp. z o.o. i K. D..

Postanowieniem z 11 czerwca 2012 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie oddalił wniosek (...) sp. z o.o. o ogłoszenie upadłości z uwagi na obciążenie majątku dłużnika w takim stopniu, iż nie wystarczyłby on na zaspokojenia kosztów postępowania (art. 13 ust. 2 Prawa upadłościowego i naprawczego).

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy uznał, że powództwo przeciwko M. M. (1) nie zasługiwało na uwzględnienie, natomiast zasługiwało na uwzględnienie powództwo przeciwko P. J..

W ocenie Sądu I instancji powódki wykazały istnienie wierzytelności wobec (...) sp. z o.o. w zakresie 68.159,33 zł oraz ustawowych odsetek od 17 kwietnia 2012 r. i kosztów procesu w wysokości 7.025 zł. Wierzytelność ta została bowiem potwierdzona przez Sąd Rejonowy w Koszalinie w wyroku z 21 lutego 2013 r. (I C 2509/12). W orzeczeniu tym Sąd całkowicie uwzględnił powództwo A. J. i M. S. przeciwko (...) sp. z o.o. Wyrok ten jest prawomocny i został opatrzony klauzulą wykonalności. A. J. i M. S. wykazały również nieskuteczność egzekucji wobec tej Spółki, co wynika z faktu umorzenia egzekucji z uwagi na bezskuteczność (postanowienie komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie G. M. z 12 czerwca 2013 r. w sprawie o sygn. akt KM 532/13).

Sąd zważył, że M. M. (1) zasiadała w zarządzie tej spółki od 1 października 2008 r. do 3 marca 2011 r. Z treści wyroku Sądu Rejonowego w Koszalinie z 21 lutego 2013 r. (I C 2509/12) wynika, że wierzytelność powódek wobec (...) sp. z o.o. powstała (stała się wymagalna) z dniem 17 kwietnia 2012 r., a więc po wystąpieniu pozwanej z zarządu. Okoliczność ta w ocenie Sądu wyklucza możliwość uwzględnienia roszczenia przeciwko M. M. (1), w konsekwencji czego powództwo przeciwko pozwanej zostało oddalone.

J. J. został wykreślony z zarządu spółki w dniu 7 stycznia 2013 r., a zatem pełnił funkcję członka zarządu Spółki w czasie istnienia zobowiązania objętego tytułem wykonawczym i to jeszcze jako osoba na stanowisku wiceprezesa.

Wobec powyższego Sąd wskazał, że zgodnie z przepisem art. 299 k.s.h. do ustalenia odpowiedzialności członka zarządu konieczne było ustalenie pozytywnych jej przesłanek, czyli bezskuteczności egzekucji i powstania zobowiązania (jego wymagalność) w okresie pełnienia przez członka zarządu funkcji. W ocenie Sądu powódki wykazały pozytywne przesłanki odpowiedzialności J. J., a pozwany ten nie wykazał istnienia żadnej z okoliczności, która uwalniałaby go od solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania spółki. Bezsprzeczne było, że egzekucja z majątku spółki okazała się w całości bezskuteczna i z tej przyczyny postępowanie egzekucyjne zostało umorzone. Zdaniem Sądu przytaczane przez J. J. okoliczności (brak szczegółowej wiedzy o działalności spółki, niepodjęcie przez niego decyzji związanych z funkcjonowaniem i działalnością spółki), nie mogą stanowić podstaw rozumieniu art. 299 § 2 K.s.h. do uznania braku jego odpowiedzialności za zadłużenia spółki. Odpowiedzialność J. J. wynika bowiem z zajmowania przez niego stanowiska wiceprezesa zarządu i bez znaczenia pozostaje okoliczność, czy faktycznie wykonywał on swoje zarządcze obowiązki, czy też był pozbawiony udziału w procesie decyzyjnym. Sąd wskazał, że zasiadając w zarządzie spółki, pozwany godził się na firmowanie wszelkich działań osób faktycznie zarządzających spółką. Tym samym akceptował wszystkie działania tych osób bez względu na to czy były to działania korzystne dla spółki czy też

nie. Pełnienie funkcji członka zarządu jest równoznaczne z istnieniem po jego stronie szeregu obowiązków, w tym śledzenia działalności spółki. Postępowanie osoby zasiadającej w zarządzie jest oceniana według miary podwyższonej staranności oczekiwanej od osoby sprawującej funkcję organu osoby prawnej prowadzącej działalność gospodarczą. Bierna postawa członka zarządu nie pozwala na uwolnienie się przez zarządcę od odpowiedzialności za zobowiązania spółki. Subsydiarna odpowiedzialność J. J. sprowadza się do jego odpowiedzialności za zobowiązanie w łącznej wysokości 84.095 zł i obejmuje:

- roszczenie główne z odsetkami od 17 kwietnia 2012 r. do 11 kwietnia 2013 r. (76.899 zł),
- koszty postępowania sądowego w sprawie o sygn. akt I C 2509/12 (7.025 zł),
- koszty egzekucji (171 zł).

Sąd Okręgowy zauważył, że J. J. wykazując bezzasadność, powołał się na nadużycie przez powódki prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. jednakże w jego ocenie odszkodowawczy charakter odpowiedzialności członków zarządu na podstawie art. 299 K.s.h. sprawia, że zastosowanie konstrukcji uregulowanej w art. 5 K.c. może być oceniane jedynie

w relacjach pomiędzy realizującym swe prawo do odszkodowania wierzycielem

a członkiem zarządu. Jako że powódki dochodzą odszkodowania za zawinione zachowanie członków zarządu z tytułu szkody, utożsamianej w judykaturze

z obniżeniem potencjału majątkowego spółki wskutek doprowadzenia spółki do stanu niewypłacalności, w sprawie przeciwko członkowi zarządu ocenie podlega tylko to roszczenie, a nie zobowiązanie spółki. P. J. powołał się natomiast, na działania A. J. i M. S. wobec (...) sp. z o.o., które jego zdaniem są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

W piśmie procesowym z 27 maja 2016 r. (k. 224) pozwany napisał bowiem

o powódkach „(...) ich działania, niepłacenie przez nich zobowiązań wobec spółki (...) spowodowało to, że spółka praktycznie ograniczyła swoje działania do minimum i nie mogła spłacić swoich zobowiązań.”.

Sąd poczynił ustalenia faktyczne w sprawie na podstawie materiału dowodowego, na który złożyły się dokumenty urzędowe i prywatne oraz zeznania świadka. Podał, że wiarygodność przedłożonych kserokopii dokumentów nie była kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości Sądu. Świadek W. B. miał zapewne z uwagi na upływ czasu stosunkowo ogólnikową, ale bezpośrednią wiedzę związaną ze współpracą powódek i (...) sp. z o.o., a także rolę pozwanych w zarządzaniu spółką. Sąd dopuścił dowód z akt sprawy o sygn. I C 2509/12, która toczyła się przed Sądem Rejonowym

w K. pomiędzy A. J. i M. S. przeciwko (...) sp. z o.o. o zapłatę i dotyczyła okresu kiedy J. J. pełnił funkcję wiceprezesa spółki. Na ostatniej rozprawie, z uwagi na brak niewyjaśnionych faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd oddalił wnioszek

o przesłuchanie J. J. i odstąpił od przesłuchania powódek

(art. 299 K.p.c.). zaznaczył również, że J. J. nie stawiał się na rozprawie na której miał zostać przesłuchany. Nie stawiała się również M. S.. Oddalone zostały także wnioski dowodowe pozwanych zgłoszone w piśmie

z 27 maja 2016 r. (k. 223-224) jako bezprzedmiotowe. Poza jednym przypadkiem, sprowadzały się one bowiem do przeprowadzenia dowodu z dokumentów zawartych aktach innych spraw cywilnych toczących się pomiędzy (...) Sp. z o.o. a A. J. i M. S.. Należności dochodzone w tych sprawach nie były jednak związane z żądaniem zawartym w niniejszym pozwie. Innej materii dotyczyło też postępowanie karne zakończone wyrokiem tutejszego Sądu z 22 maja 2014 r. (II K 44/13).

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 108 § 1 w zw.

z art. 98 § 1 K.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wywiodły obie strony.

Pozwany zaskarżył wyrok w części, tj. w zakresie punktów I, II oraz III zarzucając rozstrzygnięciu:

1. obrażę art. 299§1 i § 2 k.s.h. przez przyjęcie przez Sąd I Instancji, że pozwany J. J. jako członek zarządu (...) sp. z o.o. w D. ponosi odpowiedzialność za zobowiązania tej spółki, które nie zostały wyegzekwowane przez powódki, podczas gdy w ocenie pozwanego po pierwsze istnieją wątpliwości czy w ogóle wierzytelność powódek wobec tej spółki, a dalej wobec członka zarządu może być skutecznie egzekwowana, czy też nie wygasła lub nie wygaśnie wskutek potrącenia z wierzytelnością stwierdzoną nieprawomocnym orzeczeniem Sądu Okręgowego w Koszalinie - a co za tym idzie braku przesłanek do odpowiedzialności pozwanego na podstawie art. 299§1 k.s.h.

2. naruszenie przepisu art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie błędnych ustaleń faktycznych w sprawie, brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego, wyprowadzenie z zebranego w sprawie materiału dowodowego błędnych wniosków oraz przekroczenie przez Sąd zasady swobodnej oceny dowodów wyrażające się w pominięciu przez Sąd istnienia wierzytelności (...) sp. z o.o. w D. wobec powódek, możliwości potrącenia i tym samym wygaśnięcia wierzytelności powódek, której zapłaty domagają się w niniejszej sprawie oraz pominięcia kwestii nadużycia swojego prawa przez powódki w kontekście istnienia wzajemnych wierzytelności powódek i spółki i działania powódek na szkodę tej spółki przez nieregulowanie swoich zobowiązań wobec spółki

3. naruszenie przepisu art. 227 k.p.c., 232 k.p.c. w zw. z art. 258 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie dowodu z wnioskowanych przez pozwanego orzeczeń sądowych i innych dokumentów z akt innych postępowań sądowych, mającego istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy z uwagi na wykazywanie istnienia wierzytelności (...) sp. z o.o. w D. wobec powódek, a tym samym możliwości dokonania potrącenia i tym samym wygaśnięcia wierzytelności powódek wobec tej spółki i dalej idąc wobec członków zarządu tej spółki oraz daleko idącego konfliktu między powódkami a spółką i istnieniem wielu wzajemnych roszczeń stawiając te zarzuty wnoszę o uchylenie wyroku w zaskarżonej części co do punktów I, II i III tego wyroku i o oddalenie powództwa wobec J. J. oraz o zasądzenie na rzecz J. J. od powódek A. J. i M. S. kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Powódki natomiast zaskarżyły orzeczenie w stosunku do pozwanej M. M. (1) w zakresie punktu IV tj. w części oddalającej powództwo w stosunku do pozwanej M. M. (1) do kwoty 100.509,72 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, jednocześnie zarzucając rozstrzygnięciu

I. naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

1) art. 455 k.c. poprzez utożsamienie terminu „wymagalności” roszczenia z „powstaniem roszczenia”, co skutkowało nieprawidłowym przyjęciem przez Sąd I-ej instancji, że wierzytelność powódek wobec (...) sp. z o.o. „powstała (stała się wymagalna)” z dniem 17 kwietnia 2012 r. oraz, że do ustalenia odpowiedzialności członka zarządu konieczne było ustalenie min. powstania zobowiązania (jego wymagalność) w okresie pełnienia funkcji członka zarządu;

2) art. 299 § 1 ksh poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że zgodnie z tym przepisem do ustalenia odpowiedzialności członka zarządu konieczne było ustalenie pozytywnych jej przesłanek, czyli bezskuteczności egzekucji i powstania zobowiązania (jego wymagalność) w okresie pełnienia funkcji członka zarządu oraz poprzez niezastosowanie tego przepisu w stosunku do pozwanej M. M. (1), co skutkowało uznaniem, że powództwo przeciwko niej nie zasługiwało na uwzględnienie.

II. Naruszenie przepisów postępowania

1) art. 233 § 1 kpc w związku z art. 328 § 2 kpc poprzez przekroczenie granic

swobodnej oceny dowodów oraz dokonanie ustaleń sprzecznych z zebrany w sprawie

materiałem dowodowym w wyniku dokonania dowolnej zamiast swobodnej oceny

dowodów poprzez ustalenie, że:

a) wierzytelność powódek wobec (...) sp. z o.o. powstała (stała się wymagalna) z dniem 17 kwietnia 2012 r.

b) wierzytelność powódek powstała po wystąpieniu pozwanej M. M. (1) z zarządu dłużnej spółki oraz, że nie ma jakichkolwiek przesłanek do przyjęcia, że wierzytelność powódek powstała wcześniej,

2) art. 233 § 1 kpc poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego

zgromadzonego w sprawie wyrażające się w pominięciu dowodu z:

a) wezwania do zapłaty z dnia 11.09.2010 r. skierowanego do (...) sp. z o.o.,

b) pozwu o zapłatę w postępowaniu upominawczym z dnia 11.04.2012 r. skierowanego przeciwko (...) sp. z o.o.,

3) art. 316 § 1 kpc poprzez wskazanie, że powódki wniosły o zasądzenie solidarnie od

pozwanych kwoty 84.095,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do

dnia zapłaty, podczas gdy, powódki wniosły o zasądzenie solidarnie od pozwanych

kwoty 102.455,36 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia

zapłaty, w tym kwoty 18.360,36 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia

pozwu do dnia zapłaty.

W oparciu o powyższą argumentację wniosły o zmianę zaskarżonego wyroku w stosunku do M. M. (1) poprzez: zasądzenie solidarnie na rzecz powódek A. J. i M. S. od pozwanej M. M. (1) kwoty 100.509,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty, zasądzenie solidarnie na rzecz powódek A. J. i M. S. od pozwanej M. M. (1) kosztów procesu według norm przepisanych zasądzenie od pozwanej M. M. (1) solidarnie na rzecz powódek A. J. i M. S. kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych powiększonych o koszt opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17,00 zł.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje stron okazały się o tyle zasadne, że doprowadziły do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie przez ten Sąd istoty sprawy.

Orzekając w sprawie Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że obecnie sąd odwoławczy nie ogranicza się do kontroli sądu pierwszej instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia, pełni również funkcję sądu merytorycznego, który może rozpoznać sprawę od początku, uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody, a także poczynić samodzielnie ustalenia na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji.

Jednakże chociaż w myśl art. 382 k.p.c. postępowanie apelacyjne ma jak to już wskazano powyżej charakter merytoryczny i w tym znaczeniu jest przedłużeniem postępowania przeprowadzonego przed sądem pierwszej instancji, konieczne jest jednak zapewnienie instancyjności postępowania, gwarantowanej przez art. 176 ust. 1 Konstytucji RP. Oznacza to, że sąd drugiej instancji nie może zastępować własnym orzeczeniem orzeczenia sądu pierwszej instancji, gdyż mogłoby to doprowadzać do sytuacji, w których sąd odwoławczy orzekałby jako jedna i ostateczna instancja (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2007 r. III UK 20/07, OSNP 2008/ 17-18/264).

Należy też zauważyć, że w doktrynie i orzecznictwie słusznie zwraca się przy tym uwagę na związane z wydaniem przez Sąd drugiej instancji wyroku reformatoryjnego ryzyko pozbawienia stron jednej instancji merytorycznej (zob. wyrok SN z dnia 13 listopada 2002 r., I CKN 1149/00, LEX nr 75293).

Z drugiej jednak strony rozważając rozstrzygnięcie przedmiotowej sprawy Sąd Odwoławczy miał na uwadze iż zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. sąd drugiej instancji obligatoryjnie uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę sądowi pierwszej

instancji do ponownego rozpoznania w razie stwierdzenia nieważności postępowania (§ 2) a fakultatywnie - może uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (§ 4). Jakkolwiek skorzystanie ze sposobu rozstrzygnięcia przewidzianego w art. 386 § 4 k.p.c. pozostawiono uznaniu sądu drugiej instancji, to możliwość uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania jest ograniczona do sytuacji, gdy sąd ten uzna apelację za zasadną merytorycznie i jednocześnie stwierdzi brak podstaw do wydania orzeczenia reformatoryjnego. Innymi słowy, rozstrzygnięcie o uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie stwierdzenia takich wad orzeczenia w postępowaniu sądu pierwszej instancji, których sąd drugiej instancji nie może sam usunąć, wydając wyrok reformatoryjny. Oznacza to, że w pierwszej kolejności sąd drugiej instancji powinien dokonać zmiany orzeczenia sądu pierwszej instancji (orzec reformatoryjnie), a dopiero w dalszej kolejności - w razie wystąpienia przesłanek powołanych w art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. - uchylić wyrok i przekazać sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (orzec kasatoryjnie). Prowadzenie przez sąd drugiej instancji uzupełniającego postępowania dowodowego i orzekanie reformatoryjne powinny stanowić regułę, albowiem przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania znacznie przedłuża czas postępowania dowodowego.

Z kolei pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., sygn.. V CZ 39/15).

Z kolei przepis art. 328 § 2 k.p.c. określa konstrukcyjne elementy uzasadnienia wyroku, do których należy: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2001 r. naruszenie przepisu, określającego wymagania, jakim winno odpowiadać uzasadnienie wyroku sądu (art. 328 § 2 k.p.c.), może być ocenione jako mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w sytuacjach tylko wyjątkowych, do których zaliczyć można takie, w których braki w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych i oceny prawnej są tak znaczne, że sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje nieujawniona bądź ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie instancyjnej (sygn. akt V CKN 606/00, Lex nr 53116).

W wyroku z dnia 14 listopada 2001 r., (II CKN 459/99) Sąd Najwyższy wskazał, że kodeks postępowania cywilnego przewiduje - w toku procesu decyzyjnego, którego ostatecznym rezultatem jest wydane orzeczenie - określoną chronologię zdarzeń, w ramach której cały proces myślowy, a następnie decyzyjny kończy się sporządzeniem sentencji orzeczenia. Pisemne uzasadnienie stanowi w istocie ujęte w ramy proceduralne (art. 328 § 2 k.p.c.) sprawozdanie z tego zakońzonego procesu myślowego i decyzyjnego.

Natomiast Sąd Najwyższy w uzasadnieniu swojego postanowienia z 30 stycznia 2015 r., sygn.. III CSK 123/14 wskazał, że w judykaturze utrwalony jest pogląd, że obraza art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 11862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, niepublikowane i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, Nr 4, poz. 83).

Dlatego też o naruszeniu przez Sąd art. 328 § 2 k.p.c. można mówić wtedy, gdy uzasadnienie wyroku nie zawiera elementów pozwalających na weryfikację stanowiska sądu, a braki uzasadnienia w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych i oceny prawnej muszą być tak znaczne, że sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje nieujawniona, bądź ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie instancyjnej, co powoduje, że należy uznać, iż sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

O naruszeniu ww. przepisu można mówić w wyjątkowych sytuacjach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu pierwszej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wywodu, który doprowadził do wydania zaskarżonego orzeczenia.

Co do zasady Sąd Apelacyjny zgadza się ze stanowiskiem wyrażonym w judykaturze, że to, czy sprawa została wadliwie czy prawidłowo rozstrzygnięta, nie zależy od tego, jak zostało napisane uzasadnienie (zob. wyrok SN z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/2005.).

Istotnym jest na ile uchybienia w konstrukcji uzasadnienia wywierają wpływ na wynik sprawy, oraz czy na jego podstawie możliwe jest odtworzenie przesłanek, którymi kierował się Sąd I instancji wydając rozstrzygnięcie w sprawie. Stopień szczegółowości argumentacji Sądu wyznaczają przede wszystkim okoliczności doniosłe dla rozstrzygnięcia sprawy.

Nieustosunkowanie się w treści uzasadnienia wyroku do powyższych kwestii uniemożliwia danej stronie skuteczne odniesienie się do nich oraz stanowić może o faktycznym braku możliwości oceny prawidłowości motywów rozstrzygnięcia przez Sąd wyższej instancji. Sąd ma bowiem obowiązek wynikający z przepisów takiego wytlumaczenia motywów rozstrzygnięcia, by w wyższej instancji mogła zostać oceniona jego prawidłowość. Braki w uzasadnieniu uniemożliwiające odczytanie motywów rozstrzygnięcia są wystarczającym powodem uchylenia werdyktu i przekazania sprawy do ponownego rozpatrzenia (por. orzeczenie SN z dnia 26 lipca 2007 r., V CSK 115/07).

Analizując uzasadnienie Sądu I stwierdzić należy, że sąd ten zarówno nie rozpoznał istoty sprawy jak i sporządzone przez niego uzasadnienie nie spełnia wyżej wymienionych i opisanych standardów.

W pierwszej kolejności zauważyć należało, że Sądowi Okręgowemu umknął fakt, że strona powodowa wykonując zobowiązanie przewodniczącego do uzupełnienia braków formalnych pozwu poprzez wskazanie jednoznacznie jakiej kwoty żąda od pozwanych, pismem z dnia 17 marca 2015 r. ostatecznie sprecyzowała swoje żądanie. Powyższe stanowisko powinno być zatem punktem wyjścia dla stwierdzenia zakresu powództwa.

Z pisma tego wynikało, że powódki domagały się zasądzenia solidarnie od J. J. i M. M. (1) kwoty 98.951,69 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 12 kwietnia 2013 r. W piśmie tym sprecyzowały, że na żadaną sumę składają się roszczenie główne 68.159,33 zł, skapitalizowane odsetki od roszczenia głównego liczone od dnia 17 kwietnia 2012 r. w wysokości 23.596,20 zł, koszty postępowania w sprawie o sygn. akt I C 2509/12 - 7.025 zł i koszty egzekucji 171 zł. Choć w petitum tego pisma strona powodowa oznaczając okres za jaki należą się jej odsetki wskazała tylko początkową datę, nie wskazała jaką datę przyjęła jako datę końcową kapitalizacji odsetek to jednak z treści załączonego do pisma dokumentu w postaci wydruku z kalkulatora odsetek ustawowych wynika, że jako dzień ten przyjęła 15 grudnia 2014 roku.

Zauważyć zatem należało, że powódki wskazały zupełnie inne kwoty składające się na dochodzoną sumę aniżeli te wynikające z pierwotnego pozwu jak również z pisma z dnia 7 stycznia 2015 r. znajdującego się na k. 35. Różniła się zarówno kwota roszczenia głównego jak również skapitalizowanych odsetek.

Sąd Okręgowy na podstawie pisma z dnia 7 stycznia 2015 r. (k. 35) przyjął natomiast, że powódki domagały się zasądzenia solidarnie od J. J. i M. M. (1) 84.095,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty. Żądana suma obejmowała roszczenie główne z odsetkami od 17 kwietnia 2012 r. do 11 kwietnia 2013 r. (76.899 zł), koszty postępowania w sprawie o sygn. akt I C 2509/12 (7.025 zł) i koszty egzekucji (171 zł).

W rezultacie wyrok Sądu pierwszej instancji oparty został na nietrafnym założeniu, co stanowi istotę sporu, tym samym należało uznać, że Sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy bowiem rozstrzygnął nie o tym, co było jej przedmiotem.

Ponadto ocenie Sądu odwoławczego w niniejszej sprawie doszło do naruszenia prawa procesowego tj. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia w sposób niepozwalający na odtworzenie rzeczywistych motywów wydanego wyroku.

Nie sposób bowiem przeprowadzić tego rodzaju operację, która pozwoliłaby na merytoryczną ocenę przesłanek, którymi kierował się ten Sąd wydając w sprawie rozstrzygnięcie zawarte w punkcie II, a odnoszące się do żądania dotyczącego przyznania odsetek za opóźnienie.

W punkcie II wyroku Sąd Okręgowy zasądził bowiem na rzecz powódek A. J. i M. S. solidarnie od pozwanego J. J. odsetki ustawowe za opóźnienie od 16.12.2012 r. do dnia zapłaty.

Takie sformułowanie uniemożliwiało dokonanie ustalenia od jakiej kwoty i jakiej wysokości odsetki zostały przez Sąd uwzględnione. Z tych względów Sąd odwoławczy nie miał możliwości zweryfikowania prawidłowości orzeczenia w tym zakresie. Sąd nie nawiązał do tego punktu wyroku również w treści uzasadnienia. W uzasadnieniu brak jest jakichkolwiek rozważań w tym zakresie.

Powyższy problem został dostrzeżony również przez stronę powodową, która wniosła o uzupełnienie wyroku o kwotę przysługującą powódkom tytułem skapitalizowanych odsetek za opóźnienie wraz z odsetkami od dnia złożenia pozwu do dnia zapłaty (k. 423-425).

Wniosek ten został jednak odrzucony (k. 463) z uwagi na uchybienie terminowi do jego wniesienia.

Z resztą strona powodowa również w swojej apelacji podniosła zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. m.in. akcentując, że sąd w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stwierdził, iż nie ma jakichkolwiek przesłanek do przyjęcia, że wierzytelność powódek powstała wcześniej tj. przed dniem 17 kwietnia 2012 roku.

Sąd Okręgowy w powyższym zakresie w swoim uzasadnieniu ograniczył się jedynie do lakonicznego określenia, że nie ma jakichkolwiek przesłanek dla przyjęcia, iż wierzytelność powódek powstała wcześniej, nie wskazując jakiegokolwiek argumentacji na potwierdzenie takiej konkluzji, w szczególności nie odniósł się do obszernie argumentowanego stanowiska powódek w zakresie daty powstania ich wierzytelności.

Zauważyć również należy, że sposób sformułowania tenoru wyroku w punkcie II spowodował, że nie było możliwe ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia orzeczenia w tym zakresie również, co jest niezmiernie istotne dla strony powodowej nie nadaje się do egzekucji gdyż nie może stanowić tytułu egzekucyjnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd orzekający powinien odnieść się prawidłowo co do istoty sprawy – do ostatecznego żądania strony powodowej.

W tym zakresie winien też w szczególności w sposób prawidłowy i wyczerpujący odnieść się do twierdzeń oraz argumentacji stron w zakresie zgłoszonych dotychczas żądań. jednocześnie sporządzone uzasadnienie w sprawie powinno czynić wszystkim wymogom art. 328 § 2 k.p.c. w szczególności powinny być wyeliminowane błędy w sporządzeniu uzasadnienia opisane powyżej.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Dariusz Ryszał Mirosława Gołuńska Wojciech Machnicki